

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

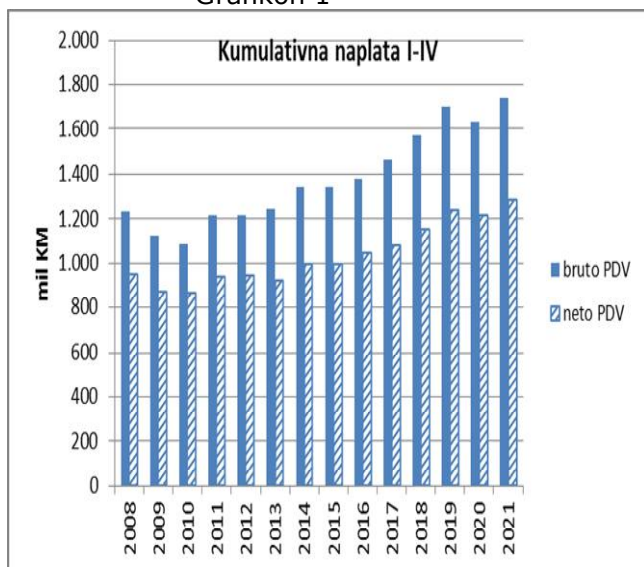

Broj
Број
Number **191/192**

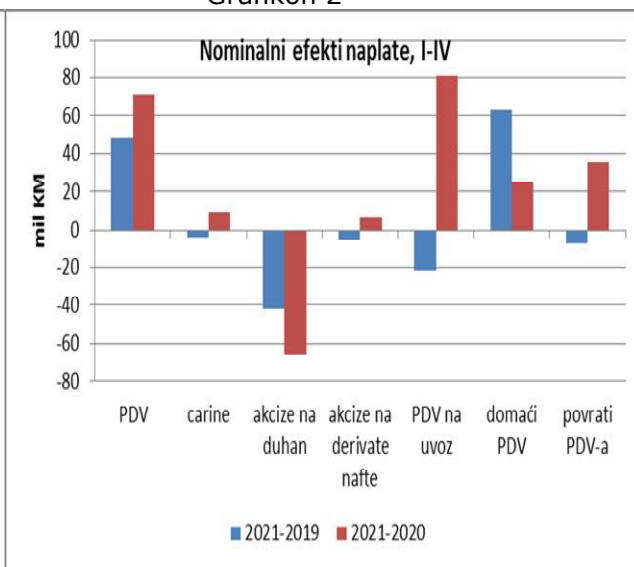
U fokusu...

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku naplata neto indirektnih poreza u aprilu 2021. bila je veća za 104,4 mil KM, odnosno za čak 24,9% u odnosu na isti mjesec 2020., dok je na nivou perioda januar-april 2021. ostvaren suficit od 34,9 mil KM, što predstavlja rast od 1,8% u odnosu na prva četiri mjeseca 2020. Ipak, da bi se zaključilo da li je naplata indirektnih poreza na putu oporavka potrebno ju je usporediti sa naplatom u 2019. godini, prije pojave pandemije, što je, ujedno, bila i rekordna od osnivanja UIO. U poređenju sa aprilom 2019. naplata indirektnih poreza u aprilu 2021. bila je za manja 2,8%, dok je u poređenju sa prva četiri mjeseca rekordne 2019. kumulativna naplata bila manja za 1%. Nominalna naplata bruto i neto PDV-a ostvarena za četiri mjeseca 2021. u odnosu na nominalnu naplatu u prethodnim godinama u istom periodu predstavlja rekordnu naplatu od uvođenja PDV-a (Grafikon 1). Dekompozicija nominalne bruto naplate pokazuje da je u poređenju sa 2019. domaći PDV-e i niže isplate povrata PDV-a faktori rasta neto PDV-a, dok je naplata PDV-a na uvoz (kao i naplata prihoda od carina) manja nego u 2019. (Grafikon 2).

Grafikon 1

Grafikon 2

I pored rasta u 2021. naplata akciza na derivate nafte i dalje je ispod rekordne 2019. godine. Izgleda paradoksalno da su gubici prihoda od akciza na duhanske prerađevine veći u odnosu na 2020, nego u odnosu na 2019. Međutim, prilikom analiziranja naplate akciza na duhanske prerađevine treba imati u vidu visoku statističku osnovicu za poređenje u prva četiri mjeseca 2020. (vid. Bilten 189/190), koja je, čak i u vrijeme pojave pandemije, bila viša od osnovice iz istog perioda 2019.

dr.sc. Dinka Antić
 šef Odjeljenja

Sadržaj:

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2021-2024	2
--	---

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
 lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA ZA PERIOD 2021-2024**Sažetak**

Pandemija novog virusa uzrokovala je zdravstvene i ekonomske šokove širom svijeta

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije, do 4. aprila 2021. godine je 130,5 miliona ljudi u svijetu evidentirano sa zarazom novim virusom korona, sa 2,8 miliona smrtnih ishoda. U Evropi je do istog datuma zaraženo 45,9 mil ljudi. Kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa je dosta drugačija od prethodnih kriza sa kojima su se ekonomije susretale. Kao u slučaju ratova ili političkih kriza postoji ogromna neizvjesnost u pogledu trajanja i intenziteta šoka uzrokovanog pandemijom. Pored toga, ekonomska politika ima dosta drugačiju ulogu u trenutnim uslovima nego u prethodnim krizama. U „normalnim“ krizama se ekonomskim politikama nastoji u što bržem roku stimulisati agregatna tražnja. U sadašnjem slučaju je kriza u mnogome uzrokovana prijeko potrebnim mjerama zaštite. Veliki broj zemalja je proveo mjere kako bi se zaustavilo širenje virusa u vidu zatvaranja granica, zatvaranja škola i vrtića, karantina, izolacije, ograničavanja putovanja, mjera socijalnog distanciranja i dr. Sa druge strane, vlade također preduzimaju mjere očuvanja ekonomije, kao što su porezne olakšice, mjere očuvanja radnih mjesta i dr. Ogromna neizvjesnost u ekonomiji zbog pandemije dovela je do odlaganja investicija u privredi. Sa druge strane došlo je do smanjenja privatne potrošnje zbog mjera zaštite od širenja virusa, te zbog gubitka radnih mjesta ili rasta štednje usljed predostrožnosti zbog povećane mogućnosti takvog ishoda.

Pandemije koronavirusa dovela je do pada globalne ekonomije i ekonomije EU u 2020. godini. Procijenjena stopa realnog pada BiH ekonomije u 2020. godini iznosi 4,1% (DEP, mart 2021).

Pandemija koronavirusa dovela je do pada globalne ekonomije u 2020. godini. U posljednim projekcijama EK (zimske projekcije iz 2021) predviđala se realna stopa rasta BDP-a u EU i Eurozoni u 2020. godini od -6,3% i -6,8%, respektivno. U istom dokumentu je također procijenjena negativna realna stopa rasta svjetske ekonomije (isključujući EU) u iznosu od -3,4%. Posljednje projekcije MMF-a koje datiraju iz aprila 2021. godine također predviđaju negativnu stopu rasta svjetske ekonomije u 2020. godini, i to u iznosu od -3,3%. Što se tiče njihovih prognoza za Eurozonu, projekcija realnog rasta BDP-a za 2020. iznosila je -6,6%. Prema projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) iz marta 2021. godine, u Bosni i Hercegovini je BDP u 2020. godini pao za 4,1%, u realnom smislu. Posljedični pad prihoda od indirektnih poreza u BiH iznosio je čak 9,3% u odnosu na prihode iz prethodne godine.

DEP procjenjuje realni rast BDP u Bosni i Hercegovini od 2,3% u 2021. u odnosu na prethodnu godinu

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH procjenjuje da će neizvjesnost uzrokovana pogoršanjem epidemiološke situacije prolongirati očekivani proces ekonomske stabilizacije i oporavka u drugu polovinu 2021. godine. U DEP-ovom dokumentu iz marta 2021. godine se navodi da je stabilizacija uslovljena efikasnijim djelovanjem u borbi protiv pandemije koronavirusa, materijalizacijom pretpostavki ekonomskih kretanja u okruženju i učinkovitijim djelovanjem nadležnih institucija u procesu kreiranja i implementacije ekonomskih politika u Bosni i Hercegovini, te da se, imajući u vidu sve navedene okolnosti i efekat niske osnovice iz prethodne godine, u Bosni i Hercegovini na kraju 2021. godine može

očekivati realni rast BDP od 2,3% u odnosu na prethodnu godinu.

Na nivou prvog kvartala 2021 ostvaren je pad naplate indirektnih poreza od 4,5%

U prvom kvartalu 2021. je ostvaren pad naplate indirektnih poreza od 4,5%. Imajući u vidu da je neto naplata indirektnih poreza u martu dostigla naplatu iz marta 2020., kao i visoke stope rasta uvoza i izvoza, može se zaključiti da se ekonomija i potrošnja u BiH polako oporavljaju. Na to ukazuje i sve manji deficit po vrstama prihoda u odnosu na naplatu u 2020. Gubici prihoda za tri mjeseca su minimalni: PDV-a -9,7 mil KM, carina -2,1 mil KM i putarine -4,3 mil KM. Zabrinjava naplata akciza, koja je za 61,1 mil KM manja nego u prvom kvartalu 2020. Pri tome, za razliku od ostalih vrsta prihoda, koje su pod snažnim uticajem makroekonomskih faktora - kretanja ekonomije, uvoza, izvoza, potrošnje, kretanje naplate akciza na duhanske prerađevine je velikim dijelom pod uticajem eksternih faktora, poput poslovnih politika duhanskih kompanija (npr. cjenovna politika), pandemije i uvedenih ograničenja pri unosu u EU.

OMA procjenjuje stopu rasta prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini u iznosu od 2,1%, te stabilne stope rasta u narednom periodu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2021. godinu ne može se osloniti na sezonsku shemu naplate prihoda, s obzirom da je ona izašla iz svih ranijih okvira zbog efekata koronavirusa u prethodnoj i tekućoj godini. Prema projekcijama DEP-a, oporavak ekonomije se očekuje u drugoj polovini godine, i to pod uslovima ostvarenja pretpostavki u pogledu materijalizacije ekonomskih kretanja u okruženju i implementacije mjera u zemlji. Imajući u vidu sve navedene specifičnosti projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2021. godinu iznosi 2,1%. Projektirane stope rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022., 2023., i 2024. godinu iznose 3,4%, 3,5% i 4,4%, respektivno.

Postoje visoki rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda. Ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza podložno je svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) kao i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Programski scenario (Poglavlje II) daje okvirnu procjenu efekata izmjena Zakona o akcizama (usvojenih od UO UIO) na naplatu indirektnih poreza

Za razliku od osnovnog scenarija projekcija prihoda od indirektnih poreza koje se zasnivaju na pretpostavci da neće biti izmjena u politikama u oblasti indirektnog oporezivanja, programski scenario projekcija zasniva se na pretpostavci da će doći do izmjene akcizne politike u pogledu propisanih rokova plaćanja akciza na duhan. U zakonskoj proceduri je promjena režima naplate akciza na uvozne duhanske prerađevine koja podrazumijeva naplatu pri uvozu duhanskih prerađevina umjesto u momentu preuzimanja akciznih markica. Prema projekcijama OMA iz programskog scenarija (Poglavlje II) , prelazak sa starog na novi režim naplate prouzrokovao bi velike jednokratne gubitke prihoda od akciza.

I OSNOVNI SCENARIO PROJEKCIJA INDIREKTNIH POREZA

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz marta 2021. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, mart 2021

U Tabeli 1. predstavljene su posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, mart 2021) nominalnog i realnog rasta BDP-a za period 2020-2024. Pošto u vrijeme izrade DEP-ovih projekcija iz marta 2021. nisu objavljeni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH za 2020. godinu za bruto društveni proizvod Bosne i Hercegovine, DEP je prognozirao BDP za 2020 (projektirana stopa rasta BDP-a iznosi -4,1%, u realnom smislu).

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, mart 2021

Projektirana stopa rasta BDP-a	zvanični podaci	projekcije				
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nominalni rast	4,8	-3,7	3,1	4,7	4,5	5,5
Realni rast	2,9	-4,1	2,3	3,1	3,3	3,6

Izvor: DEP, mart 2021

1.1.1. Projekcije za 2021. godinu

DEP procjenjuje da će neizvjesnost uzrokovana pogoršanjem epidemiološke situacije prolongirati očekivani proces ekonomske stabilizacije i oporavka u drugu polovinu 2021. godine. U tekstu njihovih projekcija se navodi da je stabilizacija uslovljena efikasnijim djelovanjem u borbi protiv pandemije koronavirusa, materijalizacijom pretpostavki ekonomskih kretanja u okruženju i efikasnijem djelovanjem nadležnih institucija u procesu kreiranja i implementacije ekonomskih politika u Bosni i Hercegovini, te da se, imajući u vidu sve navedene okolnosti i efekat niske osnovice iz prethodne godine, **u Bosni i Hercegovini na kraju 2021. godine može očekivati realni rast BDP od 2,3% u odnosu na prethodnu godinu.** Prema istim projekcijama se očekuje da bi, usljed poboljšanja privredne aktivnosti u glavnim trgovinskim partnerima i jačanju izvozne tražnje, Bosna i Hercegovina na kraju 2021. godine mogla ostvariti realni rast ukupnog izvoza od 4,7%, dok očekivani realni rast uvoza u 2021. godini iznosi 3%. Pod pretpostavkom stabilizacije proizvodnje i postepenog oporavka zaposlenosti, te povećanja priliva doznaka građana iz inostranstva, realni rast privatne potrošnje bi trebao iznositi oko 2%. Također se navodi da bi nastavak podrške zdravstvu i privredi u borbi sa pandemijom mogao dovesti do povećanja javne potrošnje od minimalno 1,3% u 2021.

1.1.2. Projekcije za period 2022-2024

Ključno uporište za DEP-ove projekcije ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini u periodu 2022-2024 predstavljaju predviđena kretanja privredne aktivnosti u eksternom okruženju (DEP se poziva na projekcije referentnih međunarodnih institucija), kao i doprinos internih dinamika u kreiranju ekonomskog rasta. U DEP-ovom dokumentu iz marta 2021. se navodi da, osim preduslova poboljšanja u vanjskom okruženju, jako bitan uslov za oporavak ekonomskog rasta u zemlji tokom srednjoročnog perioda predstavlja i institucionalni kapacitet zemlje u provođenju strukturalnih reformi. Pod pretpostavkom materijalizacije navedenih okolnosti, prema

projekcijama DEP-a u periodu 2022-2024 u Bosni i Hercegovini se očekuje nešto snažniji ekonomski oporavak sa prosječnom stopom realnog ekonomskog rasta od preko 3% na godišnjem nivou (Tabela 1).

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatnu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika akciza na duhan u 2021. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom¹ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.² Zakonom³ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Grafikon 1. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

	CEFTA	EU, SSP		carinsko evidentir.		EFTA		EU, adapt. SSP			
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, mart/april 2018, www.oma.uino.gov.ba.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza su, nakon dugoročnog trenda rasta,⁴ pali u 2020. godini usljed efekata pandemije koronavirusa. U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu.⁵

¹Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2021. godinu (Službeni glasnik BiH br. 78/20).

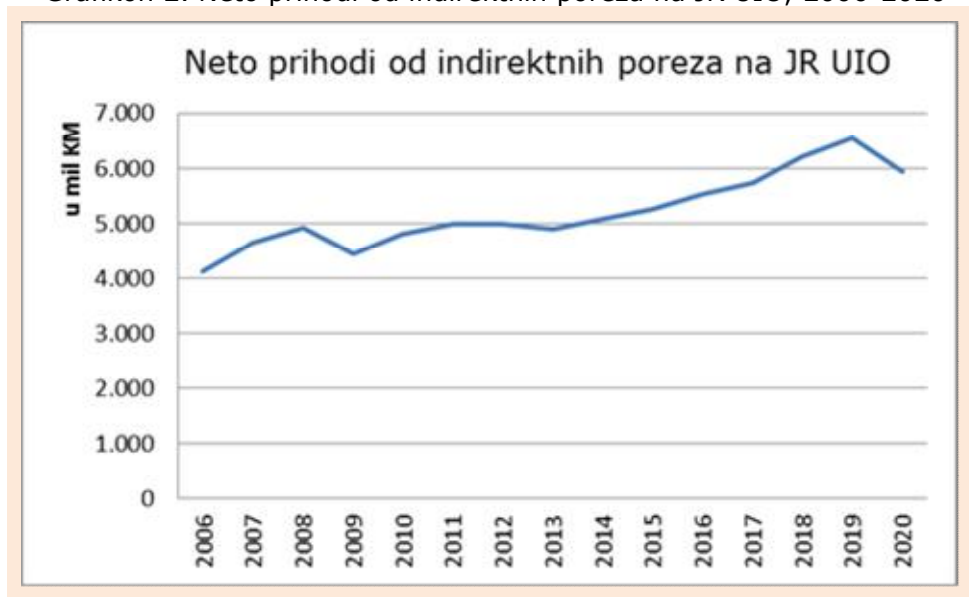
²Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

³Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjivaće se od 1.7.2021. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 21/20), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je član 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

⁴ U skoro svim godinama od osnivanja UIO do 2019. godine zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno (Grafikon 2).

⁵ Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Grafikon 2. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2). Nakon pada ovog udjela sa 18,7% u 2008. godini na 17,0% u kriznoj 2009. godini, u periodu od 2010. do 2019. godine se kretao u rasponu između 17,3% (2013) i 18,5% (2011). Procjenjuje se da je u 2020. godini opao na 17,2%.⁶ Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,6%. Procjenjuje se da je u 2020. godini opao na 18,2%.

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 pr.
BDP	19,5	19,7	18,7	17,0	18,4	18,5	18,0	17,3	17,8	17,6	17,8	17,6	18,2	18,2	17,2
C	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,5	19,6	18,2

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS⁷ i projekcije DEP-a (BDP za 2020)⁸

1.3.1. Naplata u 2020. godini

U 2020. godini je bruto naplata indirektnih poreza bila manja za 757,1 mil KM, odnosno za 9,5% u odnosu na 2019, dok su isplate povrata bile manje za 145,7 mil KM. Zbog smanjenih isplata povrata pad neto prihoda od indirektnih poreza je znatno manji nego kad se radi o bruto prihodima i iznosio je 611,4 mil KM, što predstavlja pad neto naplate od 9,3% u odnosu na 2019. Naplata prihoda u 2020. obilježena je efektima pandemije virusa korona. Pregled naplate prihoda po mjesecima ukazuje na divergentne trendove uzrokovane djelovanjem virusa korona na ekonomiju i potrošnju građana. U prva tri mjeseca zabilježen je rast bruto prihoda i minimalne oscilacije kod isplata povrata, da bi, nakon zatvaranja granica i ekonomije zbog širenja virusa korona, bio ostvaren snažan pad bruto naplate, koji je manjim dijelom ublažen smanjenjem isplata povrata. Određeno poboljšanje u junu i julu anulirano je u ostatku godine, uglavnom zahvaljujući padu bruto naplate.

⁶ Podaci za 2020. godinu su projekcije, s obzirom da još nisu objavljeni zvanični podaci makroekonomskih pokazatelja od strane BHAS, nego su korištene projekcije DEP-a.

⁷ BDP prema rashodovnom principu, Agencija za statistiku BiH, februar 2021.

⁸ DEP, projekcije iz marta 2021.

Koronavirus se pojavio u BiH početkom marta, a značajnije restriktivne mjere vlasti BiH su uvele krajem tog mjeseca. U prvom kvartalu kretanje naplate prihoda od indirektnih poreza još uvijek je bilo pod uticajem nastavka pozitivnih kretanja u ekonomiji u BiH iz 2019. godine. Iz tog razloga u prvom kvartalu ostvaren je rast neto naplate indirektnih poreza od 4,4%. Uvođenje restriktivnih mjera na granicama, zatvaranje određenih djelatnosti, te ograničavanje kretanja stanovništva donijeli su pad uvoza i potrošnje, pogotovo zbog nemogućnosti dolaska nerezidenata (dijaspore, turista, osoba u tranzitu i pograničnom pojasu), što je rezultiralo padom neto naplate u drugom kvartalu od 20,1%. Iako se očekivalo da će u ljetnim mjesecima doći do relaksiranja mjera u pogledu ulaska i izlaska iz zemlje do toga nije došlo, kako u zemljama EU i u okruženju, tako i od strane BiH, što je rezultiralo padom neto naplate u trećem kvartalu od 12,7%. Određeno popuštanje mjera i zabrana od strane BiH u četvrtom kvartalu donijelo je slabiji oporavak potrošnje, što se odrazilo manjim padom prihoda u odnosu na prethodne kvartale u visini od 8,1%.

U cjelini, veličinu razmjere uticaja koronavirusa na naplatu indirektnih poreza pokazuje činjenica da je nominalna neto naplata u 2020. bila tek nešto viša u odnosu na naplatu u 2017. godini. Međutim, treba imati u vidu pozitivne efekte u prvom kvartalu 2020. koji su ublažili pad prihoda, tako da se tek isključivanjem prvog kvartala mogu sagledati prave razmjere djelovanja koronavirusa u 2020. U periodu april - decembar 2020. neto naplata indirektnih poreza je u poređenju sa istim periodom 2019., 2018. i 2017. godine bila manja za 13,5%, 9,5% i 2,4% respektivno.⁹

1.3.2. Naplata u periodu januar – mart 2021.g.

Ukupna naplata

Značajniji negativni efekti COVID-19 virusa na naplatu prihoda od indirektnih poreza su zabilježeni od aprila 2020., nakon uvođenja restriktivnih mjera od strane vlasti BiH i EU kojima je ograničen uvoz dobara iz Kine i azijskih zemalja, kao i kretanje osoba unutar i između država. Imajući to u vidu naplata prihoda u prva dva mjeseca 2020. godine odražava trendove iz prethodnih nekoliko godina koje je karakterizirao stabilan rast indirektnih poreza. Od aprila 2020. naplata prihoda od indirektnih poreza je konstantno u negativnoj zoni rasta (Grafikon 3), a negativni trendovi su nastavljeni i u prvim mjesecima 2021. godine.

U januaru je zabilježen pad neto prihoda od 11,1%, a u februaru 3%. S obzirom na višu statističku osnovicu za poređenje sa prvim kvartalom 2020. manji pad prihoda u februaru 2021. mogao se smatrati prvim signalom oporavka prihoda. Pozitivni trendovi u naplati nastavljeni su i u martu 2021. Prema preliminarnom izvještaju UIO o gotovinskom toku u martu 2021. naplata neto prihoda od indirektnih poreza je bila na nivou naplate ostvarenoj u istom mjesecu 2020. (Grafikon 3).

⁹ Više o naplati prihoda od indirektnih poreza u 2020. godini u OMA biltenu br. 187-188, januar/februar 2021. godine, www.oma.uino.gov.ba

Grafikon 3. Mjesečna neto naplata prihoda (u mil KM)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pozitivni trendovi u martu su poboljšali kumulativnu naplatu indirektnih poreza u prvom kvartalu 2021. Prema preliminarnom izvještaju UIO bruto naplata je u navedenom periodu bila manja za 58,9 mil KM, dok su isplate povrata bile veće za 10,5 mil KM. U konačnici, u prvom kvartalu 2021.g. neto naplata indirektnih poreza je bila manja za 69,4 mil KM u odnosu na isti kvartal 2020., što predstavlja pad od 4,5%.

Grafikon 4. Promjene u naplati indirektnih poreza (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pregled kvartalnih trendova ukazuje na oporavak naplate indirektnih poreza, premda su stope i dalje u negativnoj zoni rasta (Grafikon 4). U prethodnoj godini pozitivni kvartalni rast je ostvaren samo u prvom kvartalu, a pojavom pandemije COVID-19 virusa već u drugom kvartalu je zabilježen pad od -20,1%. Popuštanjem restriktivnih mjera sredinom godine u trećem kvartalu pad prihoda je iznosio -12,7%. Postepen oporavak ekonomije u BiH rezultirao je nižim padom prihoda

u četvrtom kvartalu u odnosu na prethodna dva kvartala od -8,1%, da bi već u prvom kvartalu 2021. pad bio prepolovljen na -4,5% (Grafikon 4). Pri tome treba imati u vidu i visoku statističku osnovicu za poređenje naplate prihoda u prvom kvartalu 2021.g. sa istim kvartalom 2020. koja je povećala pad naplate.

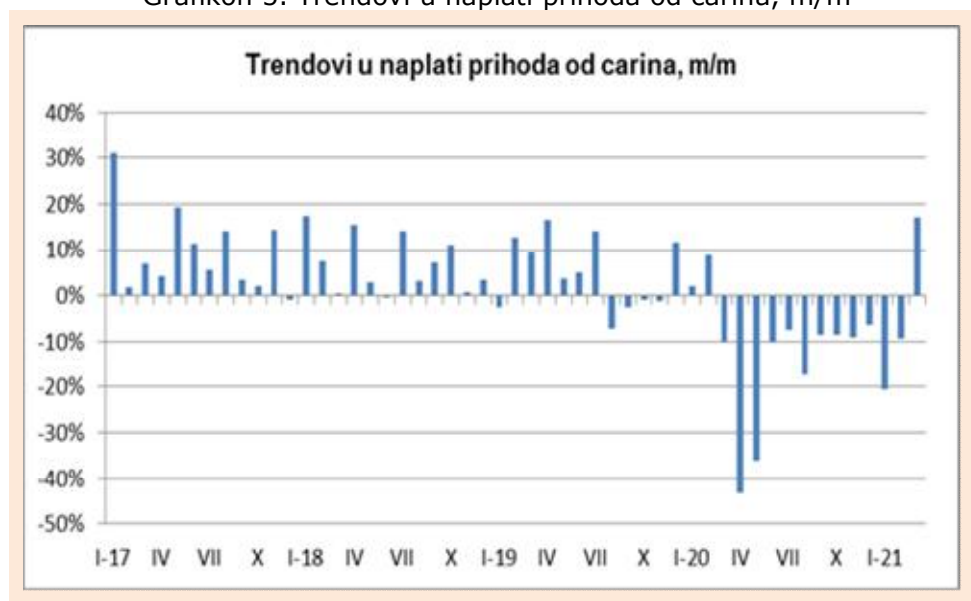
Trendovi po vrstama prihoda

Iz analize po vrstama prihoda isključeni su neusklađeni prihodi, kod kojih u IT sistemu UIO nije usklađena uplata prihoda sa prijavom/deklaracijom. Prema preliminarnom izvještaju UIO u prvom kvartalu 2021. evidentirano je 16,3 mil KM neusklađenih prihoda.

Carine

Negativni trendovi u naplati prihoda od carina iz 2020. godine nastavljeni su i u prva dva mjeseca u 2021. U januaru 2021. zabilježen je pad prihoda od carina od -20,7%, a u februaru -9,4%. Međutim, preokret je nastupio u martu 2021., kada je ostvaren rast prihoda od carina od čak 17,2%, što je posljedica snažnog rasta uvoza u martu od 19,1%¹⁰ (Grafikon 5). Naplata prihoda od carina determinirana je kretanjem uvoza roba iz EU u dijelu koji je pod režimom carina i uvoza roba iz trećih zemalja. Rast uvoza u 2021., budući da odražava rastuće potrebe male i otvorene ekonomije, poput BiH, kao i potrošnju građana koja se ne može zadovoljiti na domaćem tržištu, predstavlja signal oporavka ekonomije u BiH.

Grafikon 5. Trendovi u naplati prihoda od carina, m/m

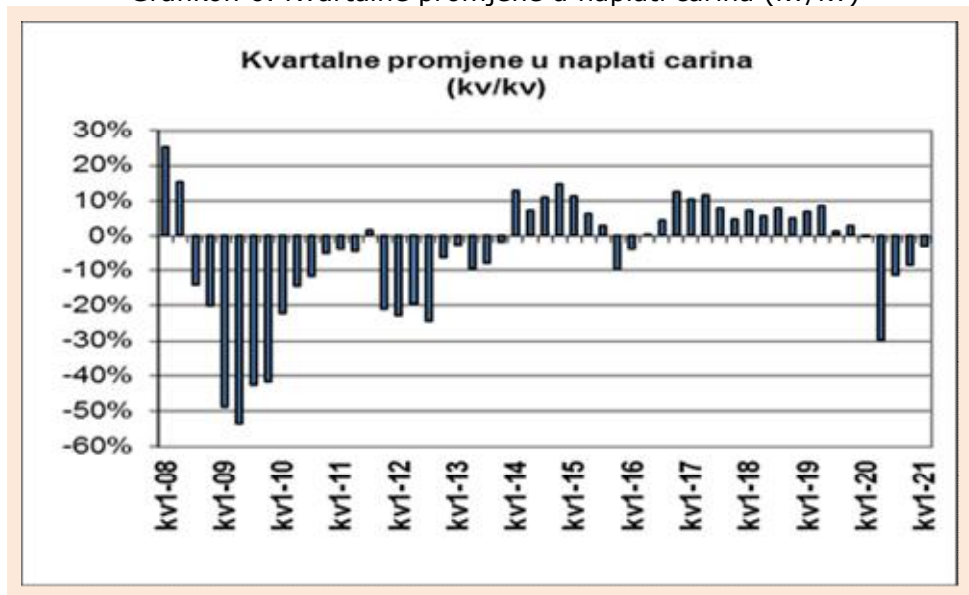

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Snažan oporavak naplate prihoda od carina u martu je značajno poboljšao kumulativnu naplatu. U prvom kvartalu zabilježen je pad prihoda od carina od -3% u odnosu na isti kvartal 2020., što predstavlja najmanji kvartalni pad u posljednjih godinu dana od pojave pandemije (Grafikon 6).

¹⁰ Izvor: UIO.

Grafikon 6. Kvartalne promjene u naplati carina (kv/kv)

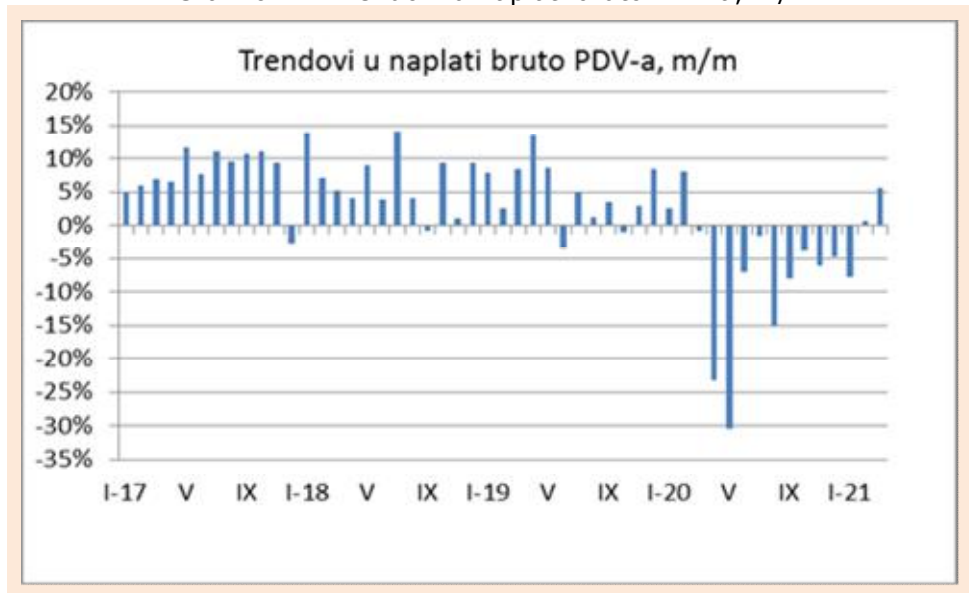

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

PDV

Prvi skromni signali oporavka naplate bruto PDV-a, nakon dužeg perioda negativnih trendova uzrokovanih pandemijom COVID-19 virusa, zabilježeni su već u februaru 2021., da bi u martu bio ostvaren rast od 5,7% (Grafikon 7). Nominalno, naplata bruto PDV-a u prvom kvartalu 2021. godine je dostigla naplatu iz prvog kvartala 2020. godine.

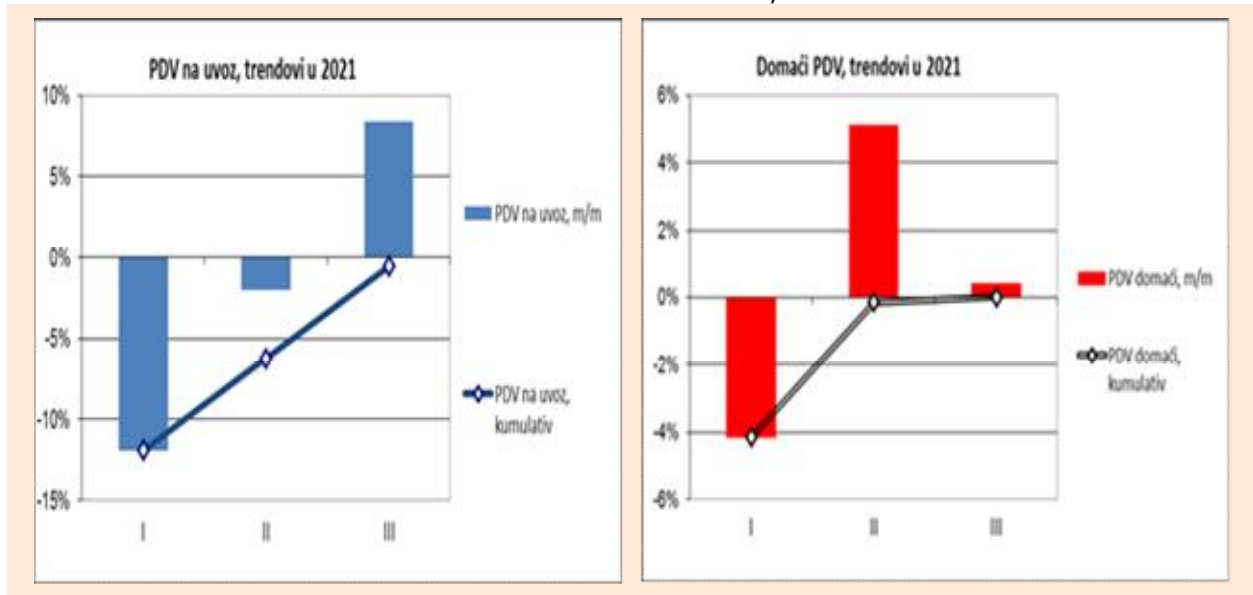
Grafikon 7. Trendovi u naplati bruto PDV-a, m/m

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pozitivni trendovi u naplati bruto PDV-a u prvom kvartalu 2021. rezultat su oporavka PDV-a na uvoz. U martu 2021. ostvaren je rast ove komponente bruto PDV-a od 8,4% (Grafikon 8, lijevo), dok je rast domaćeg PDV-a bio daleko skromniji, svega 0,4% (Grafikon 8, desno). Nakon konačnog usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati i nešto viši rast domaćeg PDV-a, budući da se značajan dio neusklađenih prihoda odnosi na uplate/prijave PDV-a.

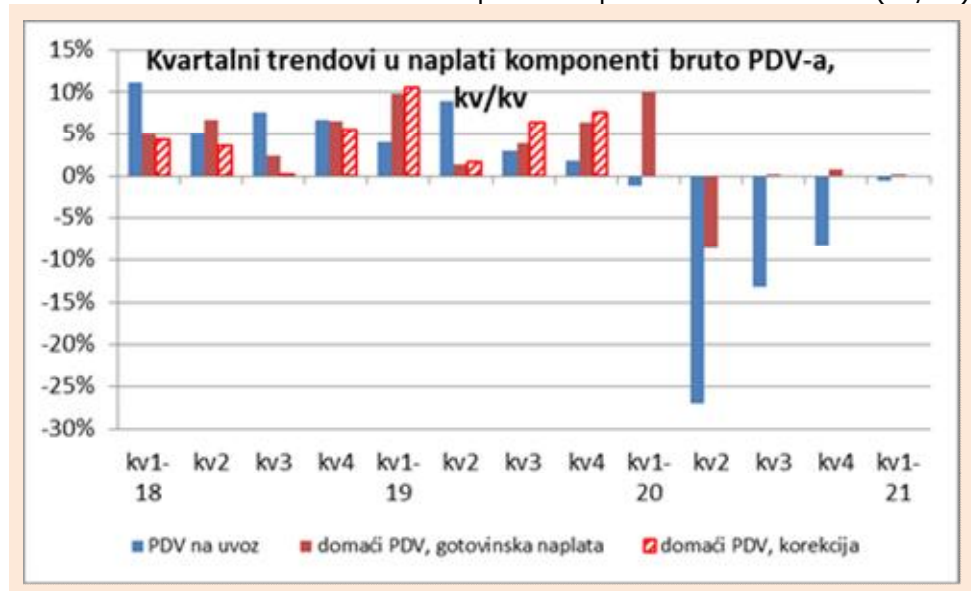
Grafikon 8. PDV na uvoz i domaći PDV, trendovi u 2021

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

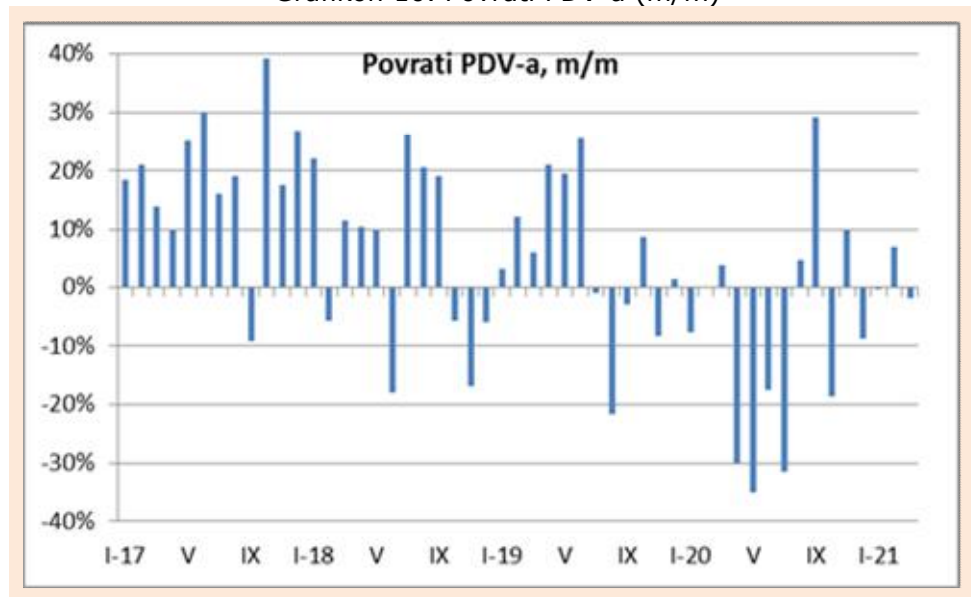
Kvartalno poređenje komponenti bruto PDV-a ukazuje na rapidan oporavak PDV-a na uvoz, kao posljedice rasta uvoza posljednjih nekoliko mjeseci, posmatrano u odnosu na dubioze u 2020. (Grafikon 9). S druge strane, kvartalne stope rasta domaćeg PDV-a su prilično stabilne u posljednja tri kvartala, u rasponu od nultog rasta do skromnih +0,8%. Može se zaključiti da oporeziva potrošnja građana nije bila pogođena pojavom pandemije, čak je ostvaren i skroman rast, koji bi mogao i biti veći nakon konačnog usklađivanja prihoda za prvi kvartal 2021. S obzirom na okolnosti vjerovatno je došlo samo do promjene strukture potrošnje, a da je, s obzirom na pad ekonomije i zaposlenosti, potrošnja finansirana iz drugih izvora, osim dohotka.

Grafikon 9. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Grafikon 10. Povrati PDV-a (m/m)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Poređenje isplate povrata PDV-a u prvom kvartalu u 2021.g. sa 2020. ukazuje na smanjenje povrata obveznicima od 2,3% ili 7 mil KM, dok je povrata međunarodnim projektima isplaćeno 13,8 mil KM više nego u istom periodu 2020. Pregled mjesečnih isplata povrata ukazuje na naglo povećanje isplata povrata u februaru 2021. (Grafikon 10), što se može povezati sa snažnim rastom izvoza u decembru 2020. od 14,8%¹¹.

Glavni generatori povrata PDV-a su izvoz, uvoz i investicije. S obzirom na rast uvoza i izvoza u martu 2021.¹² u aprilu i maju 2021. se mogu očekivati povećane isplate povrata PDV-a¹³. Rast izvoza, iako se smatra značajnim faktorom oporavka ekonomije, u prvi mah ima neutralan efekat po naplatu neto PDV-a i ukupnih neto indirektnih poreza, jer se ukupan PDV-a plaćen u prometnom lancu do izvoza na kraju vraća izvozniku putem povrata. Time se *de facto* anulira naplaćeni PDV iz prethodnih faza prometa. Međutim, rast izvoza pokreće rast domaće proizvodnje, zaposlenosti i dohotka, te se može očekivati i rast potrošnje, a time i naplate indirektnih poreza u narednim mjesecima, ukoliko se pozitivan trend izvoza nastavi u narednim mjesecima 2021. godine.

Pregled kvartalnih trendova isplate povrata PDV-a pokazuje da je, nakon pada koji je zabilježen u cijeloj 2020. godini, u prvom kvartalu 2021. ostvaren rast od 1,4% u odnosu na prvi kvartal 2020. (Grafikon 11). Istovremeno je prosječna stopa izdvajanja iz bruto PDV-a za isplatu povrata u prvom kvartalu 2021. bila veća za 0,5 p.p. u odnosu na isti kvartal 2020.

¹¹ Izvor: Agencija za statistiku BiH.

¹² Prema podacima UIO u martu 2021. je ostvaren rast izvoza od 35,3%.

¹³ Potrebno je imati u vidu zakonske roкове isplate povrata pretežitim izvoznicima i ostalim obveznicima, najdalje dva mjeseca nakon podnošenja PDV-e prijave

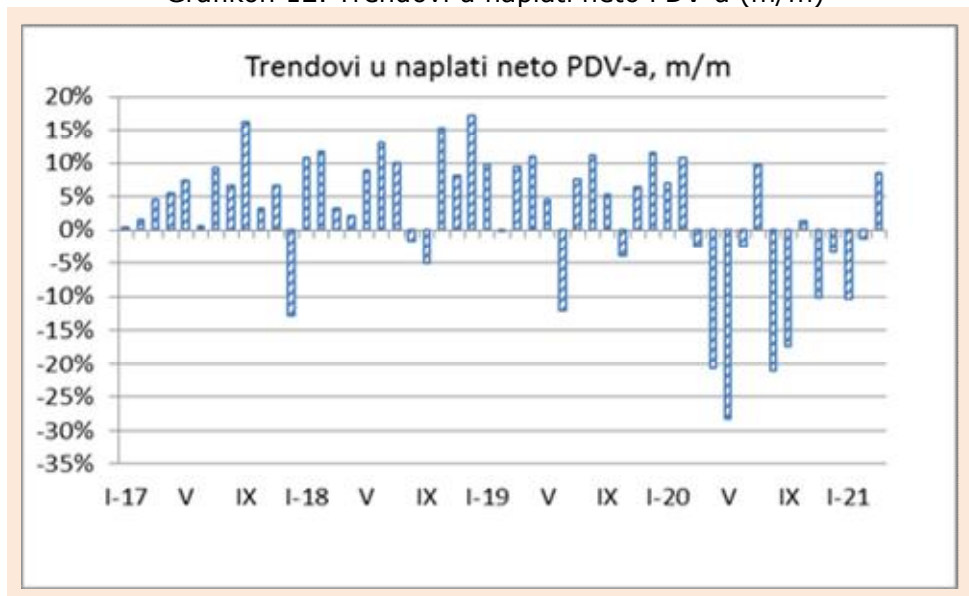
Grafikon 11. Kvartalne promjene u isplatama povrata PDV-a (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Rast isplata povrata u prva dva mjeseca 2021. negativno je djelovao na naplatu neto PDV-a, tako da je pad neto naplate bio veći od pada bruto naplate. Međutim, nakon sedam mjeseci negativnog rasta smanjene isplate povrata u martu, uz snažan rast bruto naplate, rezultirale su visokom stopom rasta neto PDV-a od 8,6% (Grafikon 12).

Grafikon 12. Trendovi u naplati neto PDV-a (m/m)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pozitivni trendovi u martu ipak nisu bili dostatni da bi se ostvario pozitivan rast neto PDV-a na nivou kvartala, te je zabilježen pad od 1% u odnosu na prvi kvartal 2020. (Grafikon 13). Iz pregleda kvartalnih trendova u naplati neto PDV-a može se uočiti znatan oporavak u naplati neto PDV-a i pored činjenice da je još uvijek u negativnoj zoni rasta. Međutim, nakon konačnog usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati da će naplata neto PDV-a u prvom kvartalu 2021. dostići naplatu iz istog kvartala 2020. godine.

Grafikon 13. Kvartalne promjene u naplati PDV-a (kv/kv)

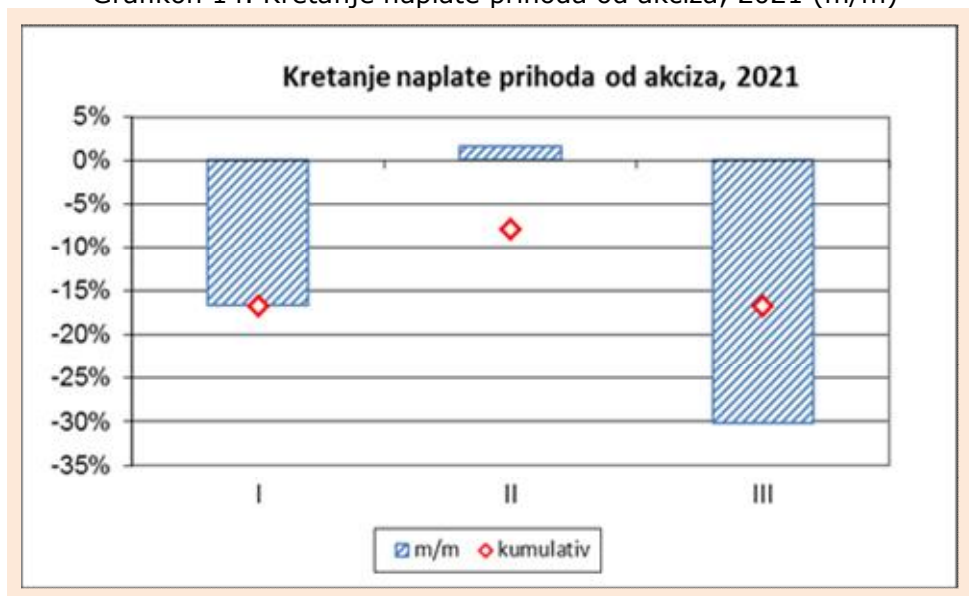

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Akcize i putarina

Za razliku od prihoda od PDV-a i carina naplata prihoda od akciza u prvom kvartalu 2021. i dalje zadržava negativni trend iz 2020. godine. Iako je u februaru 2021. zabilježen rast naplate akciza od 1,4%, prvi put nakon deset mjeseci, u martu je ostvaren ogroman pad od 30% (Grafikon 14). Glavni razlog visokog pada naplate akciza je ekstremno visoka statistička osnovica u prvom kvartalu 2020. godine. Pojavom koronavirusa duhanske kompanije nisu revidirale poslovne planove, što je rezultiralo povećanjem količina akciznih markica i, posljedično, većim uplatama akciza u martu 2020¹⁴.

Grafikon 14. Kretanje naplate prihoda od akciza, 2021 (m/m)

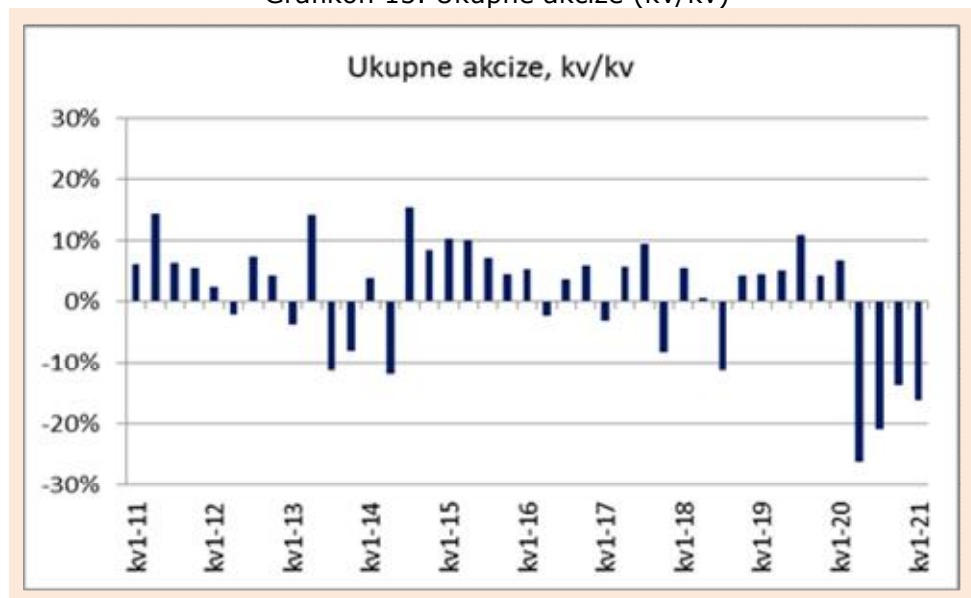

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

¹⁴ U prvom kvartalu 2020. naplaćeno je 32% ukupno naplaćenih akciza na duhanske prerađevine u 2020., što je za 10 p.p. iznad prosječnog udjela prvog kvartala u godišnjoj naplati akciza u periodu 2005-2019.

Kvartalni pregled pokazuje kontinuirani negativni trend u naplati akciza u posljednja četiri kvartala (Grafikon 15). Ogroman pad prihoda akciza u martu 2021. pogoršao je kumulativne trendove, te je na nivou kvartala zabilježen pad naplate od -16,7% (Grafikon 15).

Grafikon 15. Ukupne akcize (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun OMA

S obzirom da je politika oporezivanja cigareta nepromijenjena od 2019. godine važan faktor naplate prihoda od akciza postaje poslovna politika malobrojnih velikih duhanskih kompanija, u pogledu količina i dinamike preuzimanja akciznih markica, te cjenovna politika, koja se ogledala u povećanju maloprodajnih cijena najjeftinijih kategorija cigareta u 2020. i 2021.¹⁵. Osim cijena, na ogroman pad potrošnje cigareta nerezidenata (dijaspora, turisti, osobe u tranzitu, osobe u pograničnom pojasu) djelovale su restrikcije u kretanju građana između zemalja, koje su uvedene u vrijeme pandemije COVID-19 virusa. Ostali faktori pada potrošnje duhanskih prerađevina u vezi sa pandemijom su rastući broj oboljelih sa respiratornim oboljenjima, odliv stanovništva iz BiH i nemogućnost njihove posjete BiH. Navedeni faktori negativno su djelovali i na naplatu akciza na duhanske prerađevine u prvom kvartalu 2021. godine. Duhanske kompanije su, bez obzira na katastrofalnu prodaju u 2020., povećale maloprodajne cijene cigareta početkom 2021., u prosjeku za 1,6%. Pored pooštavanja restrikcija kretanja građana EU, dodatno, na prodaju cigareta nerezidentima u BiH u prvom kvartalu 2021. negativno su utjecale odluke Hrvatske i EU o ograničenju unosa cigareta iz trećih zemalja.

¹⁵ Više: Antić.D. (2021). „Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u Bosni i Hercegovini u periodu 2009-2021“, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_BOS.pdf

Grafikon 16. Prihodi od akciza na duhan (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pobrojani faktori, uz visoku statističku osnovicu iz prvog kvartala 2020, su kumulativno doveli do velikog pada naplaćenih akciza na duhanske prerađevine u prvom kvartalu 2021. od -24,2%, što predstavlja pogoršanje u odnosu na četvrti kvartal 2020. (Grafikon 16).

Početak 2021. godine donio je nastavak negativnih trendova u naplati prihoda od akciza na derivate nafte. No, u februaru je ostvaren rast prihoda od 5,8%, a u martu pad od -1,5%. Zbog loše naplate u januaru na nivou kvartala 2021. zabilježen je pad naplate akciza od -2,9% u odnosu na isti kvartal 2020. S obzirom na višu statističku osnovicu i pored trenda rasta maloprodajnih cijena derivata nafte u BiH može se zaključiti da se ekonomija i potrošnja derivata nafte postepeno oporavljaju (Grafikon 17).

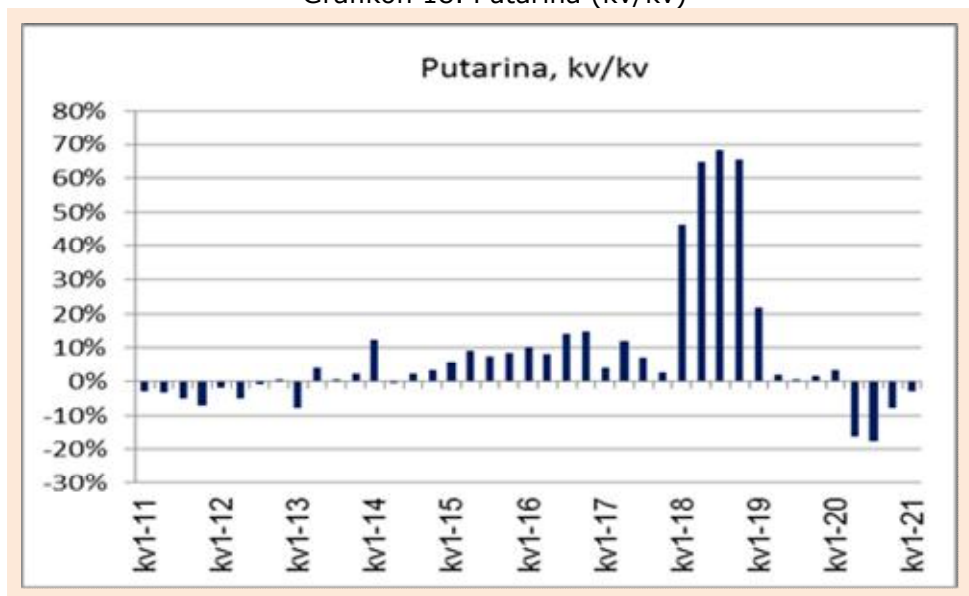
Grafikon 17. Akcize na derivate nafte (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Trendovi u naplati prihoda od putarine prate trendove u naplati akciza na derivate nafte. U prvom kvartalu pad bruto prihoda od putarine je iznosio -3% (Grafikon 18). Razlike u odnosu na stope rasta prihoda od akciza na derivate nafte potiču od oslobađanja plaćanja putarine za rudnike, željeznice i termoelektrane, te u različitom obuhvatu derivata u osnovicama za obračun akciza i putarine.

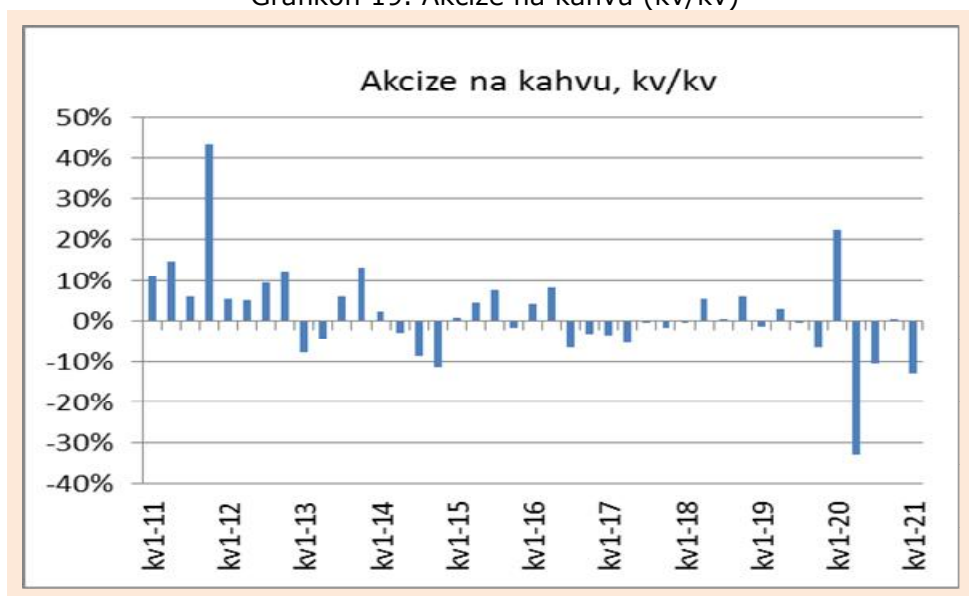
Grafikon 18. Putarina (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

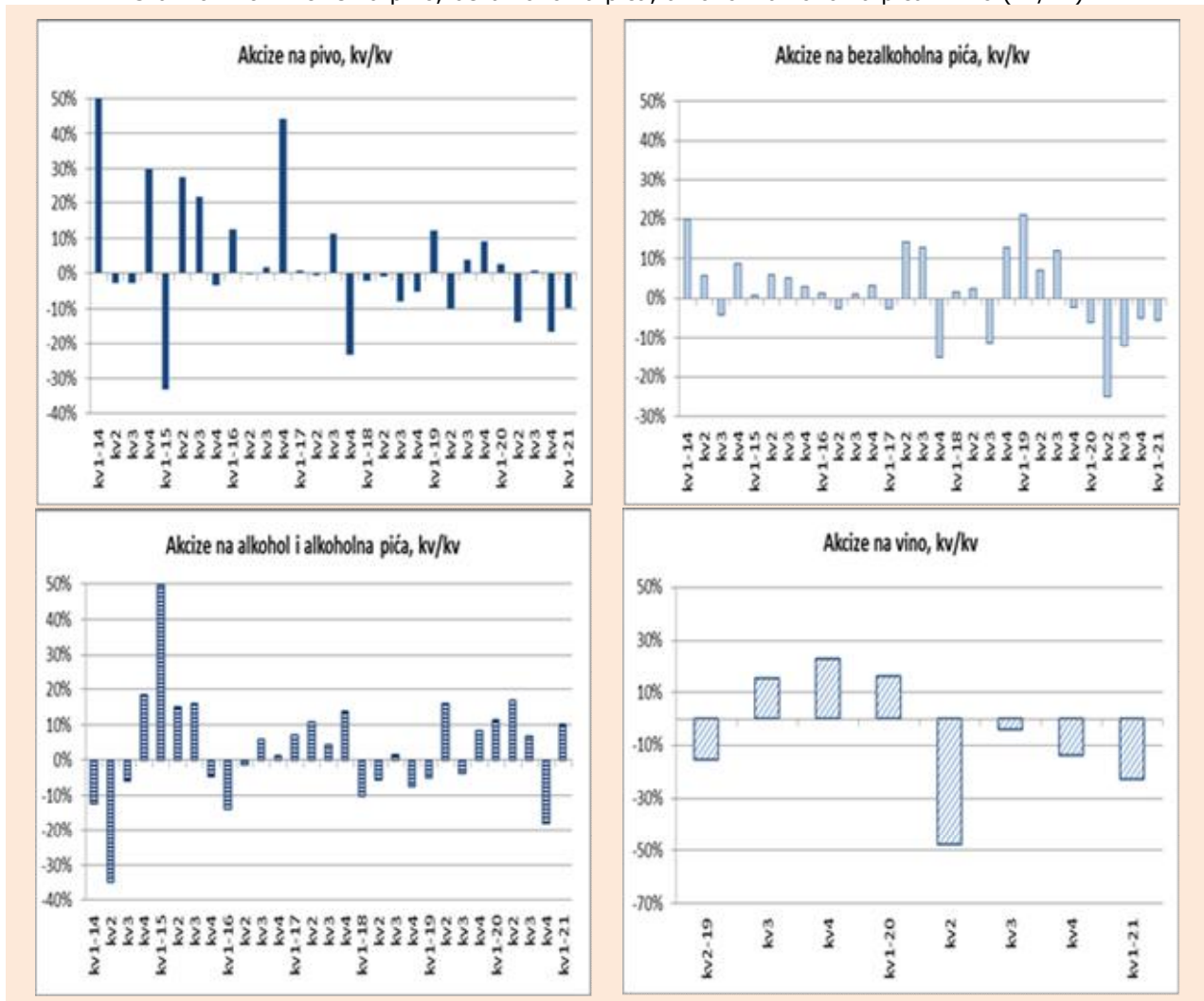
Nakon skromnog rasta naplate prihoda od akciza na kahvu u četvrtom kvartalu 2020. u prvom kvartalu 2021. ostvaren je veliki pad prihoda od 12,8% (Grafikon 19).

Grafikon 19. Akcize na kahvu (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Grafikon 20. Akcize na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino (kv/kv)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U prvom kvartalu 2021. ostvaren je rast prihoda od akciza na bezalkoholna pića od 6,2% i prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića od 10,9%, čime su zaustavljeni negativni trendovi iz 2020. (Grafikon 20). S druge strane, nastavljaju se negativni trendovi u naplati akciza na pivo i vino, kod kojih je zabilježen pad od -4,7% i -19%, respektivno (Grafikon 20).

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2021-2024

Projekcije prihoda za period 2021-2024 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Projekcije prihoda od indirektnih poreza (2021-2024), april 2021. godine

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija				2021	2022	2023	2024
	2020	2021	2022	2023	2024				
PDV	3.748,5	3.842,5	3.977,5	4.120,8	4.309,9	2,5%	3,5%	3,6%	4,6%
Akcize	1.303,5	1.313,3	1.347,0	1.383,5	1.430,3	0,7%	2,6%	2,7%	3,4%
Carine	262,2	269,9	285,7	305,4	328,8	2,9%	5,9%	6,9%	7,7%
Putarina	583,7	595,6	614,1	634,4	657,2	2,0%	3,1%	3,3%	3,6%
Ostalo	32,3	32,3	32,5	32,7	32,9	0,0%	0,6%	0,6%	0,6%
UKUPNO	5.930,3	6.053,6	6.256,8	6.476,8	6.759,0	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%
Namjenska putarina *)	-364,7	-372,3	-383,8	-396,5	-410,8	2,1%	3,1%	3,3%	3,6%
Sredstva za raspodjelu	5.565,6	5.681,3	5.873,0	6.080,3	6.348,3	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Tabela 4. Projekcije prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a (2021-2024), april 2020

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2020	2021	2022	2023	2024
PDV	10,8%	10,8%	10,7%	10,6%	10,5%
Akcize	3,8%	3,7%	3,6%	3,6%	3,5%
Carine	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%
Putarina	1,7%	1,7%	1,6%	1,6%	1,6%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	17,0%	16,8%	16,6%	16,5%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,0%	-1,0%	-1,0%	-1,0%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,1%	16,0%	15,8%	15,6%	15,5%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2021-2024, mart 2021), BDP po rashodnom pristupu

2.1. Projekcije za 2021. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2021. godinu ne može se osloniti na sezonsku shemu naplate prihoda, s obzirom da je ona izašla iz svih ranijih okvira zbog efekata koronavirusa u prethodnoj i tekućoj godini. Raspon mjesečnih stopa rasta prihoda u 2020. godini bio je veći nego ikada,¹⁶ od +10,1% u februaru do čak -33,1% u maju.¹⁷ U prvim mjesecima 2021. godine nastavljeni su negativni trendovi iz prethodne godine, a stope rasta prihoda kretale su se od -11,1% januaru do stagnacije prihoda u martu, ukazujući na oporavak naplate. Prema projekcijama DEP-a, oporavak ekonomije se očekuje tek u drugoj polovini godine, i to pod uslovima ostvarenja pretpostavki iz osnovnog scenarija u pogledu materijalizacije ekonomskih kretanja u okruženju i implementacije mjera u zemlji. Imajući u vidu sve navedene specifičnosti i ogromne nepoznanice u pogledu

¹⁶ Izuzetak je 2007. godina, zbog specifičnosti u baznoj 2006. godini, koja je godina uvođenja PDV-a

¹⁷ Poređenja sa istim mjesecom prethodne godine.

razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, te trenutnu nepovoljnu epidemiološku situaciju u zemlji, a vodeći se principom opreznosti, projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2021. godinu iznosi 2,1%.

2.1.1. PDV

Analiza trendova naplate u tekućoj godini ukazuje na oporavak prihoda od PDV-a (Dio 1.3.2. Projekcija). Iako pozitivni trendovi u martu nisu bili dostatni da bi se ostvario pozitivan rast neto PDV-a na nivou kvartala, nakon konačnog usklađivanja neusklađenih prihoda može očekivati da će naplata neto PDV-a u prvom kvartalu 2021. dostići naplatu iz istog kvartala 2020. godine. Projekcija prihoda od PDV-a zasnovana je na DEP-ovim projekcijama makroekonomskih indikatora (potrošnje, uvoza, izvoza) prema kojim se očekuje oporavak ekonomije u drugom dijelu godine. Projektirani iznos prihoda od PDV-a je 3.842,5 mil KM, što je za 2,5% više od ostvarenja u 2020. godini.

2.1.2. Akcize i putarina

Projektirani iznos ukupnih prihoda od akciza u 2021. godini iznosi 1.313,3 mil KM, što je za 0,7% više od ostvarenja u 2020.

Projektirani iznos prihoda od putarine iznosi 595,6 mil KM, što je za 2,0% više od ostvarenja u 2020, a zasnovan je na tekućim trendovima naplate, prognozama makroekonomskih indikatora (DEP, mart 2021), te trendovima u kretanju potrošnje derivata.¹⁸

Prihodi od akciza na derivate nafte

Prethodne godine su naročito obilježile snažne promjene na tržištu derivata nafte zbog efekata izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine (u primjeni od 1.2.2018.g.)¹⁹. U periodu 2017-2019 je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice akciza²⁰ na derivate nafte. Usprkos nižoj stopi akcize (0,3 KM/l), visoko učešće dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potrošnje, dovelo je do toga da je ova vrsta derivata generirala najveći iznos rasta prihoda od akciza na derivate u periodu 2017-2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegovo učešće u osnovici za akcize) se smanjila, te je imala negativan utjecaj na stopu rasta prihoda u navedenom periodu. Ukupna osnovica za akcize, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5% u periodu 2017-2019. Pandemija virusa korona donijela je dalje turbulencije na tržište derivata nafte. Karantini i izolacije, smanjenje poslovnih i privatnih putovanja, zabrane okupljanja, međugradskog prevoza i kretanja zbog policijskog sata dovelo je do gubitka prihoda od akciza u periodu u kojem se provode restrikcije. Potrošnja osnovnih životnih namirnica je rigidna nadole, dok se za potrošnju brojnih drugih dobara (npr. namještaj) pretpostavlja da će se dijelom nadoknaditi u periodu nakon popuštanja mjera. Sa druge strane, značajan dio potrošnje derivata nafte u periodu provođenja mjera zaštite bio je trajno izgubljen i nenadoknativ. U 2020. godini je došlo do snažnog pada potrošnje derivata nafte, pri čemu je potrošnja dizel goriva je pala za 8,6% a bezolovnog benzina za čak 19%. Potrošnja lož ulja je pala za 5,1%.

¹⁸ Više o potrošnji derivata u nastavku u dijelu koji se odnosi na prognoze akciza na derivate nafte, a o obuhvatu osnovice i ranijim trendovima potrošnje derivata u Regoje, A. „Efekti izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine na potrošnju derivata i prihode od indirektnih poreza“ OMA Bilten br. 181/182 i Regoje, A. „Statistička analiza potrošnje derivata nafte“, OMA Bilten br. 183/184, www.oma.uino.gov.ba.

¹⁹ Izmjene politike akciza na derivate nafte i putarine iz 2017. godine odnosile su se na: povećanje stope akcize na lož ulje sa 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje akcize na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske putarine sa 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoputeve i druge puteve); te promjene obuhvata osnovice za putarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila („Službeni glasnik BiH“ 91/17)

²⁰ Pojam „osnovica“ za akcize i putarinu i „potrošnja“ derivata podrazumijeva količine izračunate od strane OMA. Uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih derivata i biogoriva stavljenih u promet. Količine iz akciznih prijava uzete sa vremenskim pomakom $m-1$, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o nastanku obaveze i plaćanju akcize.

Projektirani iznos neto prihoda od akciza na derivate nafte za 2021. godinu iznosi 478,8 mil KM, što je za 2% više od ostvarenja u 2020. Projekcija je, kao i u slučaju putarine, zasnovana na tekućim trendovima naplate koji ukazuju na blagi oporavak (Dio 1.3.2. Projekcija), prognozama ekonomskog oporavka u drugom dijelu godine prema projekcijama makroekonomskih indikatora (DEP, mart 2021), niskoj osnovici u 2020. godine zbog dijela trajno izgubljene potrošnje, te prognozama cijena sirove nafte.²¹

Prihodi od akciza na duhan

Polazište za projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine za 2021. jesu trendovi na tržištu duhanskih prerađevina i naplata prihoda od akciza u 2020. i tekući trendovi u prvom kvartalu 2021. Očekuje se da će se maloprodajne cijene cigareta iz prvog kvartala zadržati i u nastavku godine, u prosjeku rast od 1,6% u odnosu na 2020., zbog realne opasnosti da bi dalji rast maloprodajnih cijena brendova cigareta, pogotovo onih najjeftinijih, doveo do značajnog pada potrošnje građana sa nižim dohocima i njihove migracije na crno tržište²². Budući da su ograničenja u vrijeme pandemije u 2020. godini maksimalno reducirala potrošnju nerezidenata, vrijednost tržišta duhanskih prerađevina u toj godini odražava uglavnom domaću potrošnju cigareta. U 2021. godini ograničenja potrošnje nerezidenata su i dalje prisutna, kako zbog nastavka pandemije, tako i zbog ograničenja unosa duhanskih prerađevina koja su u međuvremenu uvedena pri unosu u Hrvatsku i ostale članice EU. S obzirom na projekcije privatne potrošnje, a imajući u vidu očegledan značaj potrošnje nerezidenata u strukturi ukupne potrošnje cigareta, tržište cigareta u nastavku godine bi trebalo rasti, ali po skromnijoj stopi u odnosu na makroekonomske projekcije potrošnje. Očekuje se i postepena stabilizacija tržišta duhana za pušenje, ali bez većeg utjecaja na naplatu akciza zbog niskog pondera. Pod navedenim pretpostavkama, rast prihoda od akciza u nastavku godine trebao bi anulirati pad prihoda u prvom kvartalu, tako da bi ukupna naplata akciza na duhanske prerađevine u 2021. trebala biti na nivou naplate iz 2020. godine.

2.1.3. Carine

Prema podacima Agencije za statistiku BiH u prva dva mjeseca je uvoz roba u BiH pao za 6,3%. U vrijeme izrade projekcija dostupni su podaci UIO, prema kojim je u martu ostvaren rast uvoza od visokih 19,1% što je dovelo rast uvoza na nivou prvog kvartala u pozitivnu zonu od +2,5%. Na nivou godine DEP prognozira rast ukupnog uvoza po stopi od 4,8%. Imajući u vidu trendove naplate i projekcije DEP-a, za 2021. godinu se projektira naplata carina u iznosu od 269,9 mil KM, što je za 2,9% više od naplate u prethodnoj godini.

2.2. Projekcije za period 2022-2024

Projektirane stope rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022., 2023., i 2024. godinu iznose 3,4%, 3,5% i 4,4%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2020. godinu. Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-a u periodu 2022-2024²³ (Tabela 4, Dio 2), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu se kreće na konstantnom nivou od oko 18%. Najveći generator apsolutnog rasta prihoda od indirektnih poreza u navedenom

²¹ DEP-ove projekcije inflacije se, između ostalog, oslanjaju na projekcije cijena sirove nafte izrađene od strane međunarodnih referentnih institucija. U njihovom dokumentu iz marta 2021, DEP se poziva na posljednje projekcije EK (zimске projekcije iz 2021) prema kojim se očekuje se da će nakon izrazito niskih cijena sirove nafte iz 2020. godine u 2021. godini doći do povećanja cijena nafte na 54,7 \$/barelu (26% g/g). Pozivaju se i na projekcije ECB i MMF-a koji također predviđaju rast cijena u 2021.

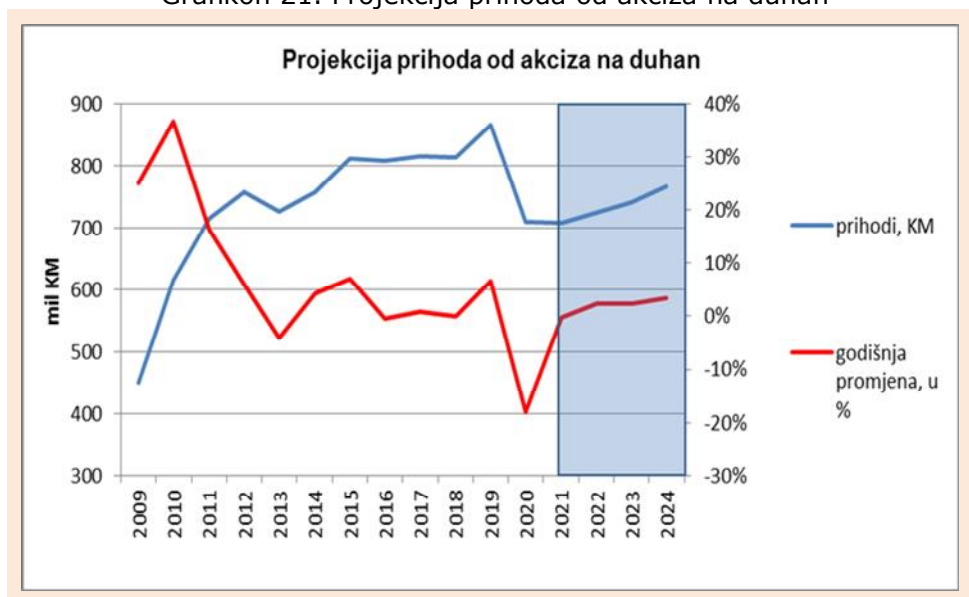
²² Više: Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u Bosni i Hercegovini u periodu 2009-2021, link: http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_BOS.pdf

²³ Pad indirektnih poreza u BDP-u se objašnjava padom projektiranog udjela potrošnje u BDP-u u periodu 2021-2024 (DEP) i činjenici da se određene kategorije prihoda ne naplaćuju *ad valorem*.

periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generišu oko dvije trećine apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

Zbog neizvjesnosti u vezi sa okončanjem pandemije COVID-19 virusa u periodu 2022-2024 očekuje se skromniji oporavak naplate akciza na duhanske prerđevine. Budući da cijeli horizont projekcija podrazumijeva nepromijenjenu politiku oporezivanja cigareta u narednim godinama duhanske kompanije će pokušati da oporavak ekonomije i potrošnje građana iskoriste za konsolidaciju svoje dobiti. Iz tog razloga očekuje se blagi rast maloprodajnih cijena cigareta. Rast maloprodajnih cijena cigareta će ipak dovesti do rasta poreznog opterećenja duhana za pušenje²⁴, što će se negativno odaziti na legalnu potrošnju duhana. Vrijednost tržišta duhanskih prerđevina će i u narednom srednjoročnom periodu uglavnom odražavati domaću potrošnju cigareta, imajući u vidu da će relaksiranje kretanja izvan BiH dovesti do daljnjeg odliva radnosposobnog stanovništva i cijelih porodica, čija će potrošnja cigareta u najvećem dijelu biti izgubljena. Ne očekuje se oporavak potrošnje nerezidenata (dijaspore, turista, u tranzitu) ukoliko se zadrže postojeća ograničenja unosa duhanskih prerđevina u Hrvatsku i ostale članice EU, jer će njihova potrošnja cigareta biti određena samo potrošnjom u vrijeme dok borave u BiH. U takvim okolnostima očekuje se da će vrijednost tržišta duhanskih prerđevina rasti po nižim stopama u odnosu na makroekonomske projekcije potrošnje. Pod navedenim pretpostavkama u 2022., 2023. i 2024. godini očekuje se skromniji rast prihoda od akciza na duhanske prerđevine od 2,3%, 2,4% i 3,4%, respektivno. Prema projekcijama u 2024. vrijednost tržišta će iznositi tek 91% vrijednosti tržišta iz rekordne 2019., količine cigareta 82%, a prihodi od akciza 88% prihoda iz 2019. godine. Očigledno je da bez brzog oporavka ekonomije, zaposlenosti i dohotka, uz intenziviranje napora u borbi protiv crnog tržišta, neće biti moguće dostići rekordnu naplatu prihoda od akciza iz 2019. godine.

Grafikon 21. Projekcija prihoda od akciza na duhan

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun OMA

²⁴ Razlog je metodologija izračuna stopa akcize na duhan za pušenje, koji, prema važećem Zakonu, zavisi od prosječne ponderirane cijene cigareta.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

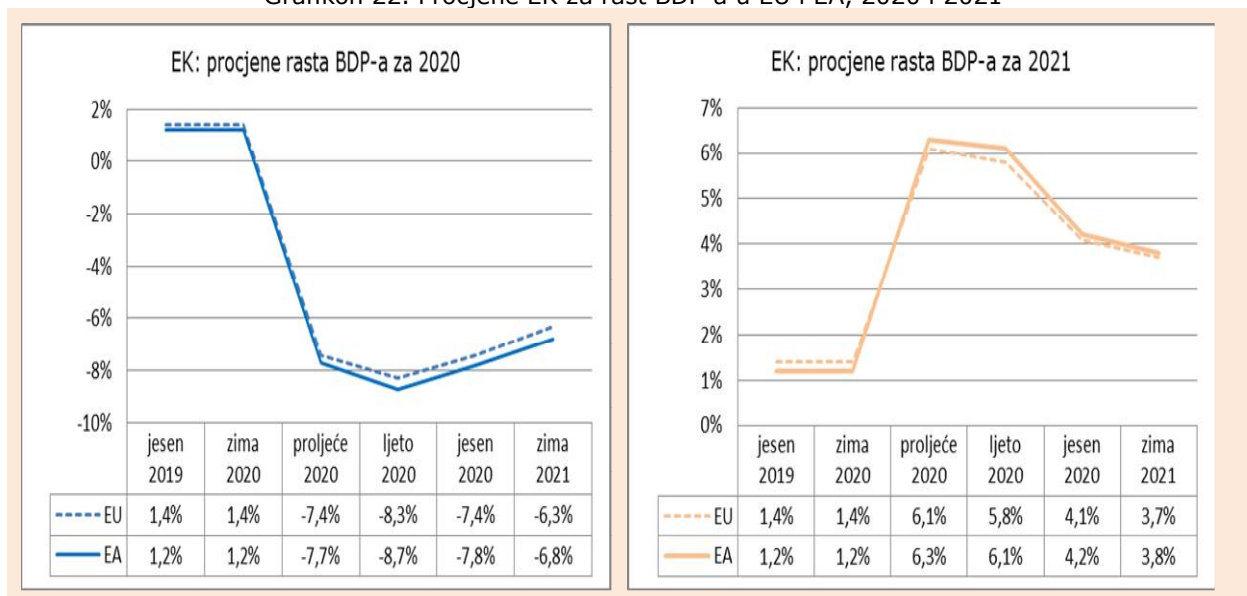
Sa druge strane, projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a glavno uporište imaju u projekcijama međunarodnih institucija, te će stoga ovdje biti kratko predstavljene projekcije Evropske komisije (EK) i Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), te njihova revizija u periodu prije i poslije izbijanja pandemije koronavirusa.

3.1. Revizija projekcija međunarodnih institucija

Projekcije Evropske komisije

Evropska komisija (EK) objavljuje makroekonomske projekcije za EU i njene članice četiri puta godišnje, a nazivaju se po godišnjim dobima objave.²⁵ U izvještaju EK iz jula 2020. godine²⁶ je navedeno je da se Evropska unija suočava sa najdubljom recesijom nakon Drugog svjetskog rata, te da je, tokom perioda sprovođenja najstrožijih restrikcija, ekonomija Eurozone poslovala sa svega 70 do 75 procenata svog kapaciteta. Iz Grafikona 22. se mogu vidjeti posljednjih šest projekcija EK rasta ekonomije EU za 2020 i 2021. godinu. Na x osi je predstavljeno vrijeme izrade projekcija EK, a na y osi projektirana stopa rasta BDP-a za 2020. godinu (lijevo) i 2021. godinu (desno). Može se zaključiti da su projekcije rasta BDP-a u EU za 2020. godinu snižene sa +1,4% (jesenje projekcije iz 2019) do -6,3% (zimске projekcije iz 2021). Smjer revizije projekcija rasta BDP-a EU za 2021. godinu išao je u suprotnom pravcu, sa +1,4% (jesenje projekcije iz 2019) do +5,8% (ljetne projekcije iz 2020), da bi u posljednje dvije objave EK izvršila reviziju stope rasta naniže, i to na +4,1% u jesenjim projekcijama 2020., te dalje na +3,7% zimskim projekcijama 2021.

Grafikon 22. Procjene EK za rast BDP-a u EU i EA, 2020 i 2021

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija EK

²⁵ EK godišnje objavljuje dvije sveobuhvatne projekcije (proljetna i jesenja), i dvije privremene projekcije (zimská i ljetna); <https://ec.europa.eu/>

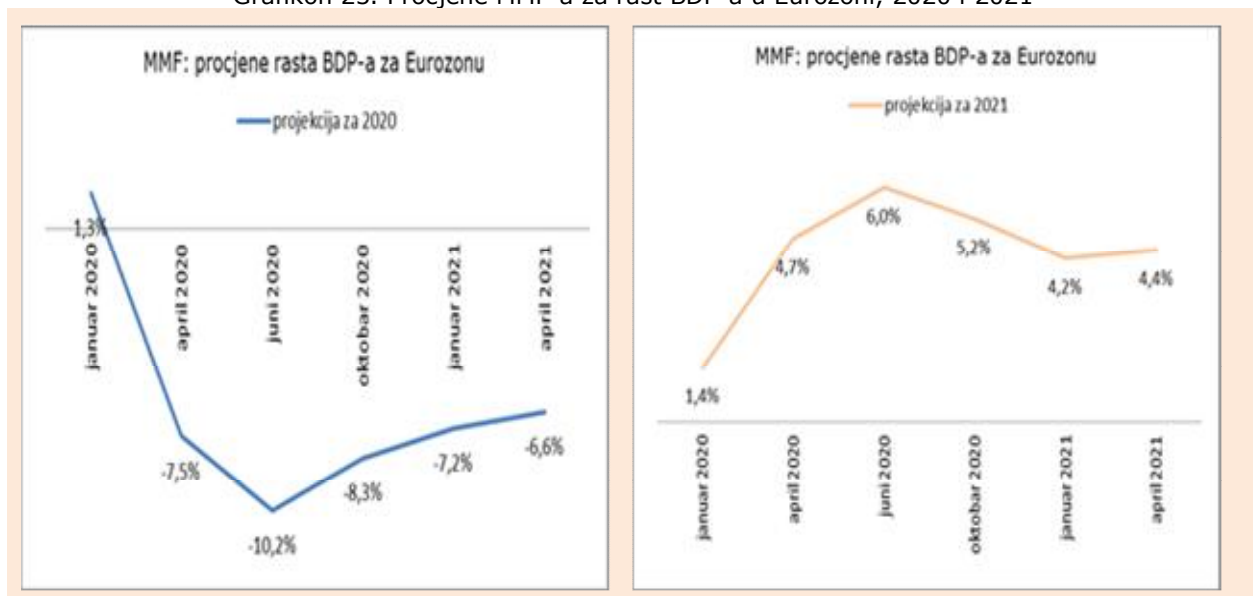
²⁶ European Commission, European Economic Forecast, Summer 2020 - interim

U posljednjim projekcijama EK²⁷ se navodi da su prognoze podložne velikim rizicima zbog neizvjesnosti u pogledu razvoja pandemije i procesa vakcinacije. Zbog ogromne neizvjesnosti izrađena su i dva alternativna scenarija²⁸, koji prikazuju alternativne pravce razvoja ekonomije EU na osnovu različitih postavki.

Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz aprila 2021. godine.²⁹ Aprilskim projekcijama predviđen je nešto manji pad svjetske ekonomije u 2020. godini (-3,3%) u odnosu na odgovarajuću projektiranu stopu rasta u januaru (-3,5%). Za 2021. godinu je projektirana viša stopa rasta svjetske ekonomije (6%), u odnosu na odgovarajuću projektiranu stopu rasta u januaru (5,5%). Što se tiče projekcija realnog rasta BDP-a za Eurozonu one su također korigovane naviše (Grafikon 23). Prema aprilskim projekcijama u 2020. godini je u Eurozoni ostvaren realni pad BDP-a od -6,6% dok se za u 2021. godini očekuje rast od +4,4% .

Grafikon 23. Procjene MMF-a za rast BDP-a u Eurozoni, 2020 i 2021

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija MMF-a

Prema posljednjim projekcijama MMF-a u BiH je u 2020. godini ostvaren realni pad BDP-a od 5,5%, dok se za 2021. prognozira rast od 3,5%.³⁰

3.2. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je od septembra prošle godine više puta revidirala projekcije makroekonomskih pokazatelja za 2020. godinu. Prije pojave koronavirusa (projekcije iz septembra 2019. godine) za 2020. godinu je planirana realna stopa rasta BDP-a od +3,5%. Sa pojavom pandemije koronavirusa, u aprilu prošle godine DEP je drastično snizio projekciju realnog rasta BDP-a za 2020. godinu na -2,3%. U mjesecu maju je ta projekcija dalje revidirana na -2,9%, a u septembru na -3,0%. Pošto još uvijek nisu objavljeni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH za 2020. godinu za bruto društveni proizvod Bosne i Hercegovine, DEP je i u svojim posljednjim projekcijama iz marta 2021. godine prognozirao BDP za 2020. Prema posljednjim projekcijama bi stopa rasta BDP-a trebala iznositi -4,1%, u realnom smislu. Na lijevoj strani

²⁷ European Commission, European Economic Forecast, Winter 2021 - interim

²⁸ Upside i downside scenariji projekcija EK dostupni su na str 21.-22. zimskih projekcija iz 2021.

²⁹ IMF, World Economic Outlook, April 2021

³⁰ Ibid, str 132.

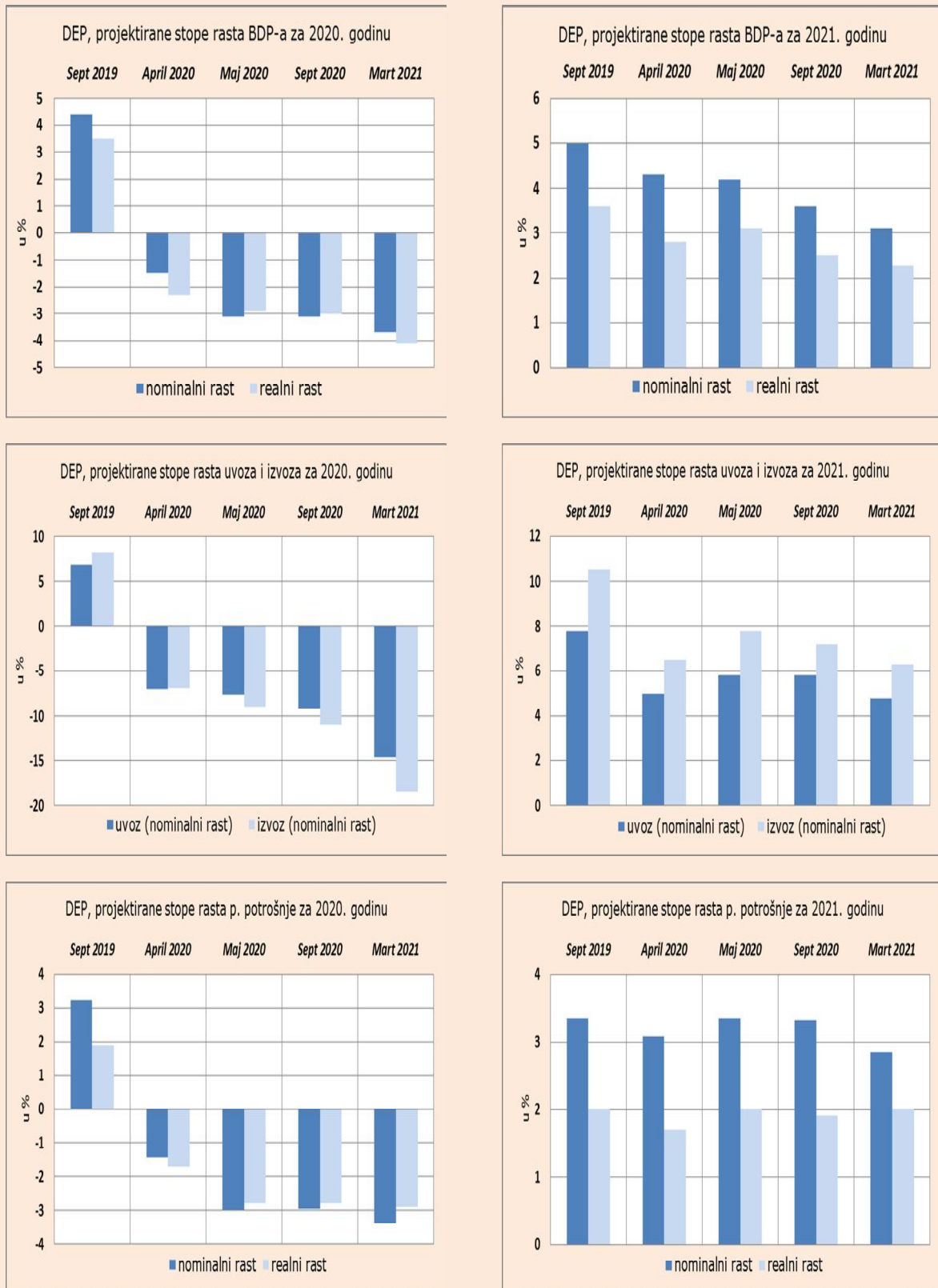
Grafikona 24. su predstavljene DEP-ove projekcije za 2020. godinu izrađene u periodu od septembra 2019. godine, prije pandemije koronavirusa pa sve do posljednjih projekcija iz marta 2021. godine (vrijeme izrade projekcija dato je na x osi grafikona). Na y osi grafikona prikazane su projektirane stope rasta BDP-a, uvoza, izvoza i potrošnje. Iz grafikona se mogu jasno vidjeti korekcije projekcija komponenti BDP-a u proteklom periodu. Kao posljedica efekata pandemije koronavirusa, u periodu izrade projekcija od septembra 2019. do marta 2021. godine su projekcije nominalne stope rasta BDP-a revidirane za -8,1 p.p. U istom periodu je stopa rasta uvoza revidirana naniže za 21,5 p.p., izvoza za 26,7 p.p., a privatne potrošnje za 6,6 p.p. (Grafikon 24, lijevo). Projekcije rasta investicija su revidirane za -22,8 p.p., sa +10,2% na -12,6%. Jedino su projekcije vladine potrošnje revidirane naviše sa +2,1% na +2,9% jer su „*novonastale okolnosti usljed pandemije virusa Covid-19 zahtijevale pojačan angažman institucija u Bosni i Hercegovini kroz povećanje izdataka za zaštitu javnog zdravlja, saniranje ekonomskih posljedica krize i podršku privredi*“.³¹

Za razliku od projekcija za 2020. godinu, projektirane stope rasta BDP-a i njegovih komponenti za 2021. godinu nisu tako značajno revidirane (Grafikon 24, desno). U periodu izrade projekcija od septembra 2019. do marta 2021. godine, projekcije nominalne stope rasta BDP-a za 2021. godinu snižene su za 1,9 p.p., dok su projekcije realne stope rasta BDP snižene za 1.3 p.p. U istom periodu izrade projekcija su projektirane stope rasta uvoza i izvoza svaki put revidirane naniže, i to ukupno za 3 p.p. i 4,2 p.p., respektivno.

U odnosu na projekcije iz septembra 2020., projekcije nominalne stope rasta BDP-a za 2021. snižena je za 0,5 p.p., a realne za 0,2 p.p. Projekcije nominalne i realne stope rasta BDP-a za 2022. nisu revidirane u odnosu na septembar prošle godine, dok su projekcije oba pokazatelja za 2023. godinu snižena za 0,1 p.p.

³¹ DEP, Makroekonomske projekcije 2022-2024, mart 2021

Grafikon 24. DEP: posljednje i prethodne projekcije BDP i komponenti za 2020 (lijevo) i 2021 (desno)

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a od septembra 2019. do marta 2020.g.

3.3. OMA, revizija projekcija prihoda od indirektnih poreza

Razlike izvršenja za 2020. godinu u odnosu na projekcije iz oktobra 2020

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za 2020. godinu iz oktobra 2020.g. premašene su za 100,1 mil KM (Tabela 5). Određeno popuštanje mjera i zabrana u četvrtom kvartalu donijelo je slabiji oporavak potrošnje, što se odrazilo manjim padom prihoda u odnosu na prethodne kvartale. Prebačaj prihoda u odnosu na oktobarske projekcije je rezultat skromnog oporavka uvoza i prihoda u četvrtom kvartalu u odnosu na dotadašnje trendove, a koji su bili dostupni u vrijeme njihove izrade.

Tabela 5. Razlike izvršenja za 2020. godinu u odnosu na projekcije iz oktobra 2020

	(u mil KM)	PDV	Akcize	Carine	Putarin a	Ostalo	Ukupno
(1)	Projekcija za 2020. g.	3.673,1	1.303,3	259,0	567,3	27,6	5.830,2
(2)	Izvršenje u 2020. g.	3.748,5	1.303,5	262,2	583,7	32,3	5.930,3
	Razlika (2)-(1)	75,4	0,3	3,3	16,5	4,7	100,1

Tri četvrtine prebačenog iznosa odnosi se na neto prihode od PDV (75,4 mil KM). Do većeg izvršenja prihoda od neto PDV-a u odnosu na projekcije došlo je zbog poboljšanja trendova uvoza i naplate prihoda u četvrtom kvartalu 2020. U drugom kvartalu 2020., kada su bile na snazi restriktivne mjere u vezi kretanja stanovništva i rada maloprodajnih objekata, zabilježen je pad neto prihoda od PDV-a od 17,8% u odnosu na isti kvartal 2019. godine. Relaksiranje mjera u trećem kvartalu nije donijelo značajnije poboljšanje, jer su ostale na snazi restrikcije za nerezidente, tako da je ostvaren pad naplate neto PDV-a od 9,8%. Iako je i u četvrtom kvartalu naplata neto PDV-a zabilježila pad, zabilježen je značajan oporavak naplate u odnosu na prethodna dva kvartala. PDV na uvoz pao je za 8,4%, što je znatno niža stopa pada u odnosu na drugi i treći kvartal 2020. (stope pada 26,9% i 13,2%, respektivno). Kod domaćeg PDV-a je u četvrtom kvartalu zabilježen skroman rast naplate od 0,8%, što je također značajan oporavak nakon pada od 8,6% u drugom i stagniranja u trećem kvartalu. Na kraju, uz pad povrata od 7,3%, pad neto prihoda od PDV-a u četvrtom kvartalu 2020.g. iznosio je 4,1%, što se pokazalo znatno uspješnijom naplatom od projekcija koje su vršene u mjesecu oktobru, na osnovu podataka do septembra 2020.

U 2020. godini je naplaćeno 1.303,5 mil KM prihoda od akciza, što je gotovo identičan iznos u odnosu na projekcije prihoda od akciza iz oktobra 2020. (1.303,3 mil KM). Treba, ipak, naglasiti da, kada se uđe u analitiku projekcija akciza Odjeljenja, onda se može zaključiti da je došlo do prebačaja akciza na naftu i naftne derivate, te manjeg izvršenja naplate akciza na duhan u odnosu na projekcije iz oktobra. Naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2020. godini bila je za 13,2 mil KM manja od projekcija iz oktobra 2020. godine. Postoje dva razloga za razlike između projektiranih i naplaćenih akciza na duhanske prerađevine. U vrijeme revidiranja projekcija očekivalo se relaksiranje mjera i ograničenja vezanih za pandemiju koronavirusa, kako u BiH, tako i u EU. Međutim, pojava drugog vala pandemije, koji je bio mnogo snažniji od prvog vala, rezultirao je zaključavanjem velikog broja zemalja na duži period, što je onemogućilo dolazak dijaspora i nerezidenata u BiH, koji su značajan faktor potražnje za cigaretama. Drugi razlog za razlike je vezan za činjenicu da je gotovinski tok naplate akciza na duhanske prerađevine u cijelosti zavisao od politika duhanskih kompanija i da se uplate akciza vrše *ex ante*, znatno prije stvarnog uvoza i potrošnje. Stoga se prilikom izrade projekcija prihoda od akciza na duhanske prerađevine u najvećoj mjeri koristi pretpostavka da duhanska industrija neće mijenjati svoje politike iz prethodnih godina. Krajem 2019. godine zbog najave rasta maloprodajnih cijena cigareta kompanije su preuzele veći broj akciznih markica kako bi se zadovoljila očekivana veća potražnja cigareta po starim cijenama. Iako je krajem 2020. najavljen rast maloprodajnih cijena za određene brendove cigareta to nije rezultiralo dodatnim preuzimanjem akciznih markica i povećanim uplatama akciza, jer su kompanije procijenile da zbog svih ograničenja vezano za

pandemiju neće biti povećane potražnje za cigaretama. Sa druge strane, naplata akciza na naftu i naftne derivate u 2020. godini bila je veća od projekcija iz oktobra 2020. godine, zahvaljujući oporavku naplate u četvrtom kvartalu. U prvom kvartalu 2020. ostvaren je rast naplate prihoda od akciza na derivate nafte od 1,8%, dok je u drugom i trećem zabilježen pad od 14,1% i 18,3%. Oporavak naplate akciza u novembru je značajno poboljšao kvartalne trendove, tako da je u četvrtom kvartalu pad prihoda od akciza na naftu i naftne derivate iznosio 7,8%. U apsolutnom iznosu, na godišnjem nivou naplata je je iznosila 469,5 mil KM, što je za 15,8 mil KM više od projekcije iz oktobra.

Naplata putarine u 2020. godini iznosila je 583,7 mil KM, što je za 16,5 mil KM više od projekcija iz oktobra. Kao i u slučaju akciza na derivate nafte, prebačaj je rezultirao iz poboljšanja trendova naplate u zadnjem kvartalu 2020. godine. U prvom kvartalu je ostvaren rast prihoda od putarine od 3,5%, a u drugom i trećem pad od 16,1% i 17,8%. Oporavak naplate putarina u novembru rezultirao je manjim padom naplate putarine u četvrtom kvartalu od 7,7%.

Prihodi od carina naplaćeni su u iznosu od 262,2 mil KM u 2020. godini, što je za 3,3 mil KM više od oktobarskih projekcija. Prebačaj je, i u ovoj kategoriji prihoda, rezultat skromnog oporavka uvoza i prihoda od carina u četvrtom kvartalu.

Razlike projekcija za 2021-2023 u odnosu na projekcije iz oktobra 2020

U skladu sa tekućim trendovima naplate prihoda i revizijom projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP), OMA kontinuirano revidira svoje projekcije prihoda od indirektnih poreza. U odnosu na projekcije iz oktobra 2020., rađenih na osnovu tada projektiranog iznosa naplate za 2020. godinu i projektiranog nominalnog rasta BDP-a od 3,6% i njegovih komponenti (DEP, septembar 2020), projektirani iznos naplate indirektnih poreza za 2021. godinu je sada revidiran za 61,3 mil KM. Revizija projekcija ne potiče od revizije projekcija makroekonomskih pokazatelja (projekcije rasta BDP-a su čak blago snižene u odnosu na projekcije iz septembra 2021, Grafikon 24), nego od prebačaja prihoda u 2020. godini, koja predstavlja osnovicu za projekcije za naredne godine. Revidirani iznos je ukupan rezultat korekcija naviše na prihodima od PDV-a, akciza na derivate nafte i putarine, te korekcije naniže na projekcijama akciza na duhan. Revizije na projekcijama prihoda od carina i ostalih kategorija akciza nisu imale značajan uticaj na ukupnu korekciju projekcije prihoda od indirektnih poreza za 2021.

Projekcije za 2022. i 2023. godinu su također revidirane naviše za 54,2 mil i 46,1 mil KM respektivno, također zbog revidiranja u osnovicama.

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2021-2024 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do

odstupanja realizovanih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza. U DEP-u navode³² da se rizici za njihove projekcije mogu klasifikovati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajni na kretanje ekonomskog rasta u BiH. Epidemija virusa korona je primarni rizik za realizaciju DEP-ovih projekcija. U vanjske rizike ubrajaju eventualno produžavanje krize izazvane koronavirusom i dodatno slabljenje privredne aktivnosti u zemljama EU koje bi se onda direktno odrazilo na ekonomski rast BiH. Kao unutrašnje rizike za ostvarenje svojih projekcija u DEP-u navode složen sistem donošenja odluka u BiH i spor tempo provođenja strukturalnih reformi u zemlji. Također navode da bi eventualna kašnjenja u implementaciji interventnih mjera usljed pandemije virusa korona, parcijalno provođenje programom predviđenih strukturalnih reformi, kao i migracije mladog i obrazovanog stanovništva moglo ugroziti njihove projekcije makroekonomskih indikatora.

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- Izmjene politike indirektnog oporezivanja koje bi mogle dovesti do značajnog pada prihoda, kao što su diferencirane stope PDV-a i akciza;
- Promjena režima naplate akciza na uvozne duhanske prerađevine čiji su efekti posebno prikazani ispod u Poglavlju II- Programski scenario projekcija.

II PROGRAMSKI SCENARIO PROJEKCIJA INDIREKTNIH POREZA

Programski scenario projekcija indirektnih poreza podrazumijeva primjenu izmjena Zakona o akcizama u području duhanskih prerađevina, koje su usvojene od strane Upravnog odbora UIO³³.

Da bi se izmjene Zakona primjenjivale nužno je da ih usvoji Vijeće ministara, a potom i Parlamentarna skupština BiH, a nakon toga, u skladu sa odredbama Zakona Upravni odbor UIO ima rok od 60 dana da izmijeni provedbene propise. S obzirom na sve navedene nepoznanice u pogledu izvjesnosti usvajanja izmjena Zakona i njihove primjene u ovom momentu moguće je **okvirno procijeniti efekte izmjena na naplatu indirektnih poreza.**

Izmjene se odnose na rokove obračuna obaveze za akcize i rokove plaćanja akciza. Efekti primjene novih pravila u vezi rokova plaćanja akciza nisu značajni kada se radi o domaćim duhanskim prerađevinama zbog niskog pondera domaće akcize u strukturi ukupno naplaćenih prihoda od akciza. Međutim, izmjene Zakona imaju značajne negativne posljedice na dinamiku uplate akciza na uvezene duhanske prerađevine. Primjenjujući važeće odredbe Zakona između momenta preuzimanja akciznih markica i plaćanja akciza od strane uvoznika i momenta uvoza obilježenih duhanskih prerađevina protekne najmanje dva mjeseca. Pomjerenje momenta plaćanja akciza na uvozne duhanske prerađevine na momenat plaćanja uvoznih dažbina proizvodi „prazan“ interval u dinamici naplate akciza na duhanske prerađevine od najmanje dva mjeseca od momenta primjene izmjena Zakona.

Prelazak sa starog na novi režim naplate će prouzročiti velike **jednokratne gubitke** prihoda od akciza. Statička procjena gubitaka prihoda od akciza bazira se na prosječnoj mjesečnoj uplati akciza na uvezene duhanske prerađevine u 2020. Prema navedenoj procjeni **gubitak prihoda od akciza na duhanske prerađevine zbog pomjerenja rokova za plaćanje za uvoznike iznosiće najmanje 110 mil KM.**

³² DEP, mart 2021

³³ Izmjene su usvojene na sjednici UO UIO održanoj 22.3.2021.

Iznos gubitaka može biti i veći ukoliko je interval između plaćanja akcize pri preuzimanju markica i uvoza duži od dva mjeseca, te ukoliko se povećaju količine uvezenih duhanskih prerađevina u odnosu na bazičnu 2020. Gubici se mogu samo očekivati u godini u kojoj započne primjena novih pravila, a u narednim godinama se uspostavlja nova dinamika uplate akciza prema novim pravilima. Međutim, moguće je da se negativni efekti odraze na naplatu akciza i u dvije fiskalne godine, ukoliko se primjena novih pravila započne krajem jedne fiskalne godine. U svakom slučaju, s obzirom na značajan udio akciza na duhanske prerađevine u ukupnim indirektnim porezima, **primjene izmjena Zakona mogu izazvati poremećaj u financiranju budžeta svih nivoa vlada u BiH.**